

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Романовський Денис Сергійович

НАДАННЯ ДОГЛЯДУ НА НЕПРОФЕСІЙНІЙ ОСНОВІ ЗА ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В
УМОВАХ ВІЙНИ 115

Саїд Карім Бассемович

ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСИФАЙД-АГРЕГАТОРІВ ТА ЇХ СТРУКТУРА: ПРАВОВІ РАМКИ ТА
ВИКЛИКИ ДЛЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ 119

Стрілець Михайло Ігорович

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДОГОВОРІВ НА НАДАННЯ ФРІЛАНС-ПОСЛУГ 122

Сухий Євген Олегович

ПРАВОВІ ЗМІНИ У СФЕРАХ ЖИТЛОВИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 125

Халдай Ілля Віталійович

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СТЯГНЕННЯ ЗБИТКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ 127

Шайхет Олена Петрівна

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ
ВІЙНИ 131

Шитков Єгор Олексійович

ОБ'ЄКТИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ 134

Якушев Станіслав Ігорович

ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ 137

СЕКЦІЯ 13. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубєва Неллі Юрївна

ВІДПОВІДАЧІ У СПРАВАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ 140

Андронов Ігор Володимирович

ПРО КОНКУРЕНЦІЮ ПРАВИЛ ПІДСУДНОСТІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ 142

Волкова Наталія Василівна

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ «БАЛАНС ЙМОВІРНОСТЕЙ» У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ:
ОКРЕМІ АСПЕКТИ 145

Бут Ілля Олександрович

ТЛУМАЧЕННЯ СУДОМ ЗАКОНУ ЗА ПРИНЦИПОМ CONTRA LEGEM: ДОСЯГНЕННЯ
СПРАВЕДЛИВОСТІ НА ПРОТИВАГУ ЗАКОННОСТІ 148

Дрогозюк Крістіна Борисівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В РЕЖИМІ
ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ 152

Павлова Юлія Сергіївна

ВПЛИВ СУДОВОЇ РЕФОРМИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. 155

Полуніна Ольга Олександрівна

РОЛЬ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЗАХИСТІ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ. 157

Полюк Юлія Іванівна

ІГНОРУВАННЯ ІМУНІТЕТУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ: СУДОВА ПРАКТИКА ТА
ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ. 159

Припуляк Валерій Миколайович

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: УРОКИ ДЛЯ
УКРАЇНИ 162

Стоянова Тетяна Анатоліївна

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ В СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ
ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 165

Цал-Цалко Юлія Юліївна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО СКРІНШОТУ В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ. 168

врахувати посилання відповідача на складні погодні умови як на непереборну силу для звільнення його від відповідальності у зв'язку з тим, що ним не надано належних доказів для підтвердження форс-мажорних обставин [6].

У відповідності до ст. 132 ЦПК, якщо місце перебування відповідача в справах за позовами про стягнення аліментів або про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, невідоме, суд ухвалою оголошує його розшук, який проводиться органами Національної поліції України, а витрати на його проведення стягуються з відповідача в дохід держави за рішенням суду.

Список використаних джерел:

1. Постанова ВС від 10.02.2022 у справі № 490/5919/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103282507>.
2. Постанова ВС від 23.12.2020 у справі № 666/213/16-ц) . URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93879687>.
3. Постанова ВС від 30.10.2019 у справі № 639/2132/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85354267>.
4. Постанова ВС від 02.10.2019 у справі № 369/4095/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84031632>.
5. Постанова ВС від 04.09.2019 у справі № 200/22129/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84152673>.
6. Постанова ВС від 29.10.2018 у справі № 739/1483/16ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77506995>.

Ключові слова: відшкодування шкоди, цивільне судочинство, сторони судового процесу, відповідач, боржник

Keywords: compensation for damage, civil proceedings, parties to the lawsuit, defendant, debtor

Андронов Ігор Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
доктор юридичних наук, професор*

ПРО КОНКУРЕНЦІЮ ПРАВИЛ ПІДСУДНОСТІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

При зверненні до суду з позовом позивач повинен обрати той суд, який є компетентним розглянути його справу. У зв'язку з цим важливо правильно визначити не лише вид судової юрисдикції, а й підсудність справи з огляду на вимоги цивільного процесуального законодавства України. Якщо позивач помилився з обранням суду, до компетенції якого за правилами підсудності належить справа, суд повинен виправити ситуацію, направивши справу за підсудністю до компетентного суду (п. 1 ч. 1 ст. 31 ЦПК України).

Часом трапляються випадки, коли на позовні вимоги особи поширюється одразу кілька правил підсудності (особливо якщо в одній позовній заяві об'єднано кілька позовних вимог, які підпадають під різні правила підсудності). Тоді позивач обирає найбільш зручний варіант підсудності (якщо має таке право), або повинен обрати саме те правило, яке має пріоритет.

За загальним правилом позови пред'являються до суду за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання або перебування відповідача-фізичної особи чи місцезнаходженням відповідача-юридичної особи (ст. 27 ЦПК України [1]). Це правило застосовується у всіх випадках, коли законом не встановлені інші правила підсудності. Будучи загальним, це правило має найнижчий пріоритет серед усіх інших правил підсудності, оскільки у разі конкуренції з будь-яким спеціальним правилом підсудності загальне правило не застосовується. Виняток складають лише правила альтернативної підсудності.

Правила альтернативної підсудності (ст. 28 ЦПК України) надають позивачеві право вибору суду, до якого він може звернутися з позовом, з наведених у законі варіантів. При цьому, як вже зазначалося вище, правила альтернативної підсудності не мають пріоритету над загальним правилом підсудності. Навпаки, вони надають позивачеві додаткові альтернативні варіанти. Тобто позивач може звернутися до суду як за правилом загальної підсудності так і за будь-яким з варіантів альтернативної підсудності. І такий його вибір бути цілком відповідати вимогам процесуального закону (п. 37 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 3 від 01.03.2013 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» [2]). Якщо позов підпадає під дію одразу кількох частин ст. 28 ЦПК України, право вибору позивача стає ще ширшим. Утім, вибір між варіантами альтернативної підсудності може бути зроблений лише до моменту відкриття провадження у справі. Після цього право вибору підсудності у позивача втрачається як таке, що вичерпало свою дію. До моменту відкриття провадження у справі позивач може на підставі п. 3 ч. 4 ст. 185 ЦПК України відкликати свою позовну заяву та звернутися з нею до іншого суду в тих межах, що надає йому правило альтернативної підсудності. Не буде процесуальним порушенням також обрання позивачем іншого суду в рамках альтернативної підсудності в разі повторного пред'явлення позову після повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду.

Правила виключної підсудності (ст. 30 ЦПК України) мають пріоритет як над правилами загальної, так і над правилами альтернативної підсудності. Якщо в одній позовній заяві об'єднано кілька позовних вимог, і хоча б одна з них підпадає під дію правил виключної підсудності, позовна заява подається до суду, визначеного за правилами виключної підсудності. Подібне роз'яснення міститься у п. 41 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 3 від 01.03.2013 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» [2]. Існує й певна кон-

куренція всередині самої виключної підсудності. Взагалі, усі правила виключної підсудності є рівнозначними. Тобто якщо один позов, чи кілька об'єднаних між собою позовів підпадають одночасно під дію кількох правил виключної підсудності, позивач вправі обрати будь-яке правило та пред'явити позов згідно вимог цього правила. І позов вважатиметься пред'явленим до компетентного суду. Однак це не стосується правила підсудності за зустрічним позовом. Воно програє конкуренцію будь-якому іншому правилу виключної підсудності. Така ситуація часом може створювати незручності. Наприклад, позов перевізника до особи, якій було надано послуги з перевезення, може бути пред'явлений за загальним правилом підсудності, тобто за зареєстрованим місцем проживання відповідача. Натомість відповідач позбавлений можливості пред'явити зустрічний позов до перевізника до того ж суду, оскільки правило ч. 6 ст. 30 ЦПК України вступає в суперечність з правилом ч. 4 ст. 30 ЦПК України і правило ч. 4 ст. 30 ЦПК України переважає. Тому клієнт перевізника замість зустрічного змушений подавати окремий самостійний позов до суду за правилами ч. 4 ст. 30 ЦПК України, який в подальшому, скоріш за все, все одно буде об'єднаний в одне провадження з позовом перевізника, що лише створює процесуальні незручності та затягує процес судового розгляду справи. Як вбачається, така ситуація склалася з тієї причини, що підсудність зустрічного позову, як, до речі, і підсудність позову щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій (ч. 8 ст. 30 ЦПК України), хоч і віднесені законодавцем до правил виключної підсудності, по своїй суті належать до іншого виду підсудності – підсудності за зв'язком справ.

Ще більший пріоритет у разі виникнення конкуренції між кількома правилами підсудності, має підсудність за ухвалою суду (ст. ст. 26 та 29 ЦПК України), яка переважає навіть виключну підсудність. В протилежному випадку могла би скластися ситуація, коли справа за правилами виключної підсудності потрапить на розгляд до суду, де працює суддя-відповідач, що не сприятиме довірі іншої сторони до справедливості судового рішення (навіть якщо воно буде ухвалене у повній відповідності до вимог закону). Тому якщо позов підпадає під дію ст. 26 ЦПК України, підсудність визначається ухвалою судді вищестоящего суду таким чином, щоб усунути будь-які сумніви в незалежності та неупередженості суддів того суду, до якого буде передано справу. Так само, якщо позов підпадає під дію ст. 29 ЦПК України, то підсудність визначає суддя Верховного Суду, якому, між тим, ніщо не заважає при постановленні ухвали орієнтуватися на положення ст. 28 або ст. 30 ЦПК України.

Також варто окремо зупинитись на вирішенні питання про те, яку вагу має правило про заборону спорів між судами про підсудність справи. Наприклад, якщо суд помилово передав до іншого суду за підсудністю справу, яку насправді зобов'язаний був розглянути, наприклад, за правилами виключної підсудності. Чи може в такому випадку суд вищестоящої інстанції скасувати рішення цього суду, яке таке, що ухвалене судом з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності) (ч. 1 ст. 378 ЦПК України)?

Важливо розуміти, що у випадку, коли суд, якому було помилково передано за підсудністю справу, розглянув цю справу по суті та ухвалив рішення, не припустився жодної помилки, адже діяв у повній відповідності до вимог ст. 32 ЦПК України. Тому такі його дії не суперечать ні вимогам ЦПК України ні ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. щодо визначення суду, встановленого законом. Помилки припустився лише суд, який передав справу за підсудністю до іншого суду. І саме ухвала цього суду може бути оскаржена однією зі сторін та скасована судом вищестоящої інстанції. Однак якщо жодна зі сторін не оскаржила ухвали про передачу справи за підсудністю, такі сторони в подальшому відповідно до ч. 2 ст. 378 ЦПК України позбавляються права посилалися на порушення правил підсудності при оскарженні рішення, ухваленого по суті справи судом, до якого справа була передана за підсудністю.

Таким чином, правило про заборону спорів між судами про підсудність справи, за відсутності оскарження сторонами ухвали про передачу справи до іншого суду, переважає будь-яке правило підсудності.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
2. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 № 3. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13#Text>

Ключові слова: правосуддя, цивільний процес, судовий захист, судова юрисдикція, підсудність, позов.

Keywords: justices, civil process, judicial protection, judicial jurisdiction, territorial jurisdiction, claim.

Волкова Наталія Василівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, доктор
юридичних наук, професор*

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ «БАЛАНС ЙМОВІРНОСТЕЙ» У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Останні роки питання щодо стандартів доказування у цивільному процесі активно обговорюється серед науковців та виникають питання щодо необхідності впровадження цього інституту в національну систему права, роз'яснення його сутності тощо.